

CH. Teilor [per. z angl.]. - K. : Duh³ P'tera, 2005. - 696 c.

8. Uaithed A. Sposobymyshleniya / A.Uaithed; [per. s angl.] // Izbrannyerabotyprofilosofii /Sost. I.T.Kasavin; Obsch.red. M.A. Kisselya. - M.: Progress, 1990. - S. 337-388.

9. Habermas J. Faktizit' und Geltung. Beitr'ge zur Diskurstheorie des Rechts und des demokratischen Rechtsstaates / J. Habermas. - Frankfurt a.M.: Suhrkamp, 1992. - 667 S.

Boychenko N. M., Candidate of philosophical sciences, docent, Doctorant, Institute of Higher Education NAPS of Ukraine (Ukraine, Kiev), n_boychenko@ukr.net

Theories of identity as a methodological basis of values self-determination for personality and social communities

The paper analyzes the significance of the value approach to self-determination of individuals and social communities. The identity theories analysis reveals the place of value dimension of the communities identity as determined by existential foundations of communities, and also as a determinant of structural and organizational dimensions of their identity. An important role in rethinking of the nature of social values play the identity theory in social research. This theory subordinates the social structure to values, considering the latter as though not strictly defined, but the only acceptable starting point when it comes to man as the creator of the social world, not as a set of social media specific qualities and functions. Personality originally defined with its own value priorities and with that it recognizes as a decent existence and maintenance of standards, other members of society and institutions, and then strategically directs its behavior. Taking into account the separation of factuality and significance in carrying out human behavior studies to determine methodology research gives sufficient theoretical means for adequate reconstruction of the division on the factual (including structural) and significant (including especially valuable) individual behavior data. Ultimately this leads us to the question of the identity reasons, because based on this division, we pay more attention to the need to distinguish between factuality and the significance of self-determination of people as members of social communities.

Keywords: value self-determination, identity theory, self, factuality, significance, personality, community.

Бойченко Н. М., кандидат философских наук, доцент, докторант, Институт высшего образования НАПН Украины (Украина, Киев), n_boychenko@ukr.net

Теории идентичности как методологическая основа ценностного самоопределения личности и социальных сообществ

В статье проанализированы значимость ценностного подхода к самоопределению личности и социальных общностей. Анализ теорий идентичности раскрывает место ценностного измерения идентичности сообществ как подчиненного экзистенциальным принципам существования сообществ, и в то же время как определяющего относительно структурного и организационного измерений их идентичности. Важную роль в переосмыслении природы социальных ценностей играет теория идентичности в социальном познании. Эта теория выявляет зависимость социальной структуры от ценностей, рассматривая последние в качестве пусть и не жестко определенной, но единственно приемлемой точки отсчета, когда речь идет о человеке как творце социального мира, а не как носителе определенных данных социальных качеств и функций. Личность сначала определяется с собственными ценностными приоритетами, с тем, что она признает в качестве достойного существования и заслуживающего поддержки среди норм, других членов общества и институтов, а уже потом направляет стратегически свое поведение. Учет разделения на фактичность и значимость при проведении исследований поведения человека для определения методологии исследования дает достаточно теоретических средств для адекватной реконструкции разделения на фактические (в том числе структурные) и значимые (в том числе и прежде всего ценностные) характеристики поведения самого человека. В конечном счете это выводит нас на вопрос об основании идентичности, ведь опираясь на такое разделение, обращаем дальше внимание и на необходимость различать фактичность и значимость в самоидентификации людей как представителей социальных сообществ.

Ключевые слова: ценностное самоопределение, теории идентичности, самость, фактичность, значимость, личность, сообщества.

* * *

УДК 124.4:323

Коломієць О. Г.

кандидат філософських наук, здобувач, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ВЛИВ МАС–МЕДІА НА ОСОБИСТІТЬ ЯК ОДНА З ПРИЧИН РОЗВИТКУ АГРЕСІЇ ОСОБИСТОСТІ

Аналізується формування агресивних поведінкових реакцій під впливом засобів масової інформації. Автор розкриває типи поведінки, які характерні для кібер-булінгу як виду агресивної поведінки. Значна роль у статті приділяється

формуванню критичного сприйняття інформації, розвитку медіа освіти з метою запобігання медіа насильства та медіа маніпуляції. В наслідок теоретичного аналізу встановлено, що найбільш піддатливі до негативного впливу низькопробного медіа продукції з низьким рівнем моральних ідеалів та цінностей є діти. Копіювання та наслідування ними поведінки медіа героїв сприяє підвищенню рівня тривожності та агресивності. Тому на сьогоднішній день є актуальним формування в особистості медіа імунітету, здатності протистояти агресивному медіа середовищу.

Показником демократичного суспільства є незалежні засоби масової інформації. Викривлення та спотворення фактів, під впливом влади, призводять до підвищення рівня агресії у суспільстві. Використання засобами масової інформації технологій навіювання ґрунтується на вірі та страхах, замість логічного мислення.

Ключові слова: агресія, насильство, флеймінг, кібер-булінг, кібер-отракізм, кіберпереслідування, хепіслепінг, засоби масової інформації, поведінкові реакції, медіа імунітет, медіа насильство, медіа середовище, медіа герої.

В умовах інформаційного суспільства, коли відбувається створення своєрідного середовища знань та спілкування, зростає зацікавленість впливу мас–медіа на свідомість людини. Безперечно, сучасні медіа допомагають в розширенні світогляду людини розвивають, збагачують знання, але водночас спостерігається маніпулювання свідомістю особистості, змінюють моделі поведінки, сприйняття дійсності, формують агресивне ставлення одних народів до інших. Свідченням цього є події в Україні: російські ЗМІ висвітлюють факти з вигідної позиції для діючої політичної влади, що стає приводом для розпалювання агресії між сусідніми народами. Установки, сформовані під впливом пропаганди, викликають негативні емоції, провокують агресію та виправдовують дії незаконних формувань у чужій країні. В основі технології формування таких установок є страх, який витісняє логічне мислення та переконання.

У сучасних вітчизняних дослідженнях окремі теоретичні та практичні аспекти впливу ЗМІ на свідомість особистості розглядали політологи (І. Арістова [2], І. Березовська та Д. Русак [3]. та ін.). зосереджують увагу на загрози та сучасних тенденціях розвитку глобального інформаційного простору; аналізують державну інформаційну політику України, її формування та основні напрями вдосконалення. Роль ЗМІ у формуванні світогляду сучасної людини вивчали Г. Почепцов [12], В. Фуркало [16]. Деструктивну роль ЗМІ у сучасному суспільстві, створення мифів та стереотипів руйнування вивчали А. Грабельніков [7], Л. Федорова [15]. О. Гойман розглядає ЗМІ як потужний інструмент консолідації суспільства, який залучає численні прийоми маніпуляції суспільною і масовою свідомістю. Серед дієвих маніпулятивних методів автор виділяє такі: спеціальний метод транслявання (дроблення) і негайну подачу інформації, висвітлення подій під певним кутом, спотворення або підміна фактів, мозаїчність сюжетів при подачі телевізійних новин [6].

Мета статті: проаналізувати можливості впливу мас–медіа на формування агресивної поведінки особистості.

Великий вплив на формування картини світу та задоволення індивідуальних потреб здійснюють засоби масової інформації (сукупність каналів зв'язку): преса, телебачення, кіно, Інтернет, радіо, відео... Сучасні мас–медіа виконуючи ряд важливих функцій (освітня, виховна, інформаційна, релаксаційна, ретрансляційна та ін.) здійснюють значний вплив на духовну та культурну сфери життєдіяльності суспільства, пропагуючи різні

цінності, морально-етичні норми та стереотипи поведінки. Вони беруть активну участь у формуванні особистості, її якостей та духовних принципів. Проте не завжди вплив медіа є позитивним для особистості, досить часто тісні контакти з медіа призводять до поширення ряду соціальних проблем, серед яких агресія займає одне з перших місць.

Психологи одночасно називають вплив низькопробних ЗМІ як одну з причин погіршення морального і духовного стану молоді. Цей вплив, підсилений кризовими явищами у суспільному й економічному житті України, позначається на інтенсивному розповсюдженні таких негативних явищ, як насильство, жорстокість, проституція, злочинність (особливо підліткова), вживання наркотиків і алкоголю [4, с. 345].

Гострою проблемою у сфері медіа є проблема медіанасильства (демонстрація насильницьких дій у медіа). Під час регулярного перегляду сцен насильства глядачі щоразу менше реагують на жорстокість, побачену на екрані, і стають менш чутливими до насильства в реальному житті (втрату чутливості до насильницьких сцен називають терміном “десенсибілізація”) [18, с. 8–9].

Н. Холод [12] зазначає, що демонстрація агресивної поведінки в матеріалах медіа може впливати на особистість різними чином: по-перше, спостереження різних видів агресії, підвищує ймовірність агресивних реакцій; по-друге, продемонстрована поведінка стає моделлю для її імітації в реальному житті.

Як приклад впливу медіа на формування агресивності О. Старова наводить результати експерименту проведеного Р. Дребменом і М. Томас, які реєстрували зміну емоційного стану випробовуваних під час перегляду відео з елементами насильства і під час перегляду активних спортивних ігор. Вчені констатували що споглядання обох сюжетів викликало сильні емоції у аудиторії. Другий етап дослідження передбачав демонстрацію реальних ситуацій, які загрожували фізичним насильством її учасникам. Результати експерименту свідчать, що ті випробовувані які раніше спостерігали відео з проявами насильства, менш емоційно реагували на реальні прояви агресії [14].

Особливого значення набуває той факт, що у медіапоживачів, які неодноразово спостерігають зображувані в мас-медіа сцени насильства формується звикання, спрацьовують захисні механізми психіки, розвиваються функції уникнення подібної інформації, її “забування” за механізмом витіснення. В результаті чого відбувається засвоєння нових форм агресивно-насильницької поведінки за механізмом соціального навчання [5].

Агресивна поведінка визначається впливом не тільки сім’ї, однолітків, а також і впливом ЗМІ. Образи насильства телевізійних передач, як свідчать дослідження впливають на поведінку людини і є фактором збільшення рівня агресії у суспільстві. Особливого впливу зазнають саме діти. Дітям притаманне наслідування, копіювання поведінки медіа героїв через спостереження агресивних моделей поведінки засвоюється агресивна поведінкова реакція. Медіа герої можуть формувати переконання індивіда

про переваги агресивної поведінки, особливо якщо їх дії не засуджувалися з боку оточення, а сприймалися як суспільно прийнятні. Сюжети, які містять сцени насильства впливають також на процес оцінювання індивідом поведінкової реакції. Зрозуміло, що чим більше засвоєно варіантів поведінки і їх наслідків, тим менш стійка модель агресивної поведінки. Наслідки такої поведінки на телеекранах можуть зазнавати викривлення, що призводить до хибної оцінки поведінкових реакцій і закріплення агресивних реакцій. Отже, діти у яких засвоєно більше варіантів поведінкових реакцій частіше вибирають неагресивні моделі поведінки. Найбільш піддатливі до негативного впливу мас-медіа є діти, особливо у 8–12 років, підкреслює Б. Крейхі. У цьому віці настає сенситивний період особливої прихильності впливу телевізійних зображень насильства. Дослідниця стверджує, що сприйняття телевізійного насильства протягом цього періоду сприяє засвоєнню агресивних сценаріїв та включення їх у когнітивні репертуари [10, с. 129]. О. Савченко застерігає: “... Дитина щодня одержує з різних джерел велику кількість різноманітної інформації, способи подання якої переважно наступальні, а зміст нерідко суперечливий, іноді й відверто негативний. Мозок, свідомість дорослої людини, звичай, відштовхує непотрібні знання, забирає, диференціює позитивний і негативний вплив. Мозок дитини, ніби губка, всмоктує стихійну інформацію з різних джерел, утворюючи в свідомості калейдоскопічну суміш” [13, с. 13].

Оскільки телебачення залишається найпопулярнішим видом медіа, можна виділити наступні способи його негативного впливу на суспільну свідомість [9]:

- заклик до застосування насильства, безпричинної агресивності по відношенню до інших або “ініціація агресії”;
- надмірно деталізована демонстрація насильницьких актів розправи над жертвами злочинів;
- навмисне акцентування уваги аудиторії на жорстоких, насильницьких діях як норми у повсякденному житті;
- культ грубої сили в медіа, створення жорстокого способу супергероя, який нехтує вибором засобів для досягнення поставленої мети;
- опис технології кримінальної агресії;
- нагнітання почуття страху, безпорадності, розмивання установок на боротьбу зі злочинністю;
- стирання межі між моральним і аморальним в міжособистісних стосунках. Популяризація комп’ютерних ігор серед аудиторії медіа споживачів спровокувала ряд негативних наслідків такого виду дозвілля. Яскрава графіка, можливість виконувати успішні ролі в грі, наявність декількох життів, відсутність близьких емоційних контактів все більше робить людей залежними від комп’ютерних ігор. Найпопулярніші комп’ютерні ігри передбачають ведення різних бойових дій (Skyrim, Mass Effect, Minecraft та ін.). Вважається, що в грі спочатку закладена конструктивна агресія: щоб чогось досягти, потрібно перемогти супротивника. Але слід зауважити, що більшість комп’ютерних ігор, розроблених навіть для дітей початкової школи та більш старшого віку, не

сприяють навчанню і носять не творчий, а агресивний характер. Як правило, в них для проходження на наступний рівень потрібно або вбивати (черв'ячків, монстрів, людей, армії), або руйнувати (ящики, техніку, будівлі, міста, держави, планети) [8].

Сьогодні можна спостерігати надзвичайно великий вплив медіа на розгортання конфліктних ситуацій в суспільстві. Серед найбільш медіатехнологій із нагнітання страху та ненависті, які можуть використовуватися сторонами конфлікту передбачають використання лексем тривожного забарвлення, образів надмірного застосування сили, образів пересування військової техніки як ескалації конфлікту, образів забороненої або надруйнівної зброї, образів наслідків військових злочинів, використання образів “таємної змови” [1].

Прикладом викривлення подій є подача фактів у вигідному для Росії вигляді, що сформувало негативне ставлення деяких росіян до українського народу. Але підтримувати сплеск негативних емоцій впродовж довгого часу є складним і вимагає від ЗМІ “підігрівання” настроїв. Установки, що склалися під впливом пропаганди і носили довготривалий характер є стійкими, формують відповідне ставлення людини до дійсності і проявляється в її діях. Використання ЗМІ країни на користь путінської пропаганди говорить про їх упередження та залежність. Інформація носить ілюзорний характер, відбувається маніпуляція суспільною свідомістю. Розвиток демократії вимагає незалежності ЗМІ, вплив на формування індивіда та суспільної думки свідчить про необхідність контролю відповідності до законодавства України з метою упередження насильства у суспільстві. Дещо новим видом агресивно поведінки, особливо в молодіжному середовищі, є кібер–булінг. Кібер–булінг – це новітня форма агресії, що передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно–комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж тощо [11].

Робін Ковальські, С'юзан Лімбер і Патріція Агатстон [14] виділили вісім типів поведінки, характерних для кібер–булінгу:

1) Перепапки, або флеймінг – обмін короткими гнівними і запальними репліками між двома чи більше учасниками, використовуючи комунікаційні технології. Частіше за все розгортається в “публічних” місцях Інтернету, на чатах, форумах, дискусійних групах, інколи перетворюється в затяжну війну.

2) Нападки, постійні виснажливі атаки – найчастіше це залучення повторюваних образливих повідомлень, спрямованих на жертву (наприклад, сотні СМС–повідомлень на мобільний телефон, постійні дзвінки) з перевантаженням персональних каналів комунікації.

3) Обмовлення, зведення наклепів – розповсюдження принизливої неправдивої інформації з використанням комп'ютерних технологій. Це можуть бути і текстові повідомлення і фото, і пісні, які змальовують жертву в шкідливій інколи сексуальній манері.

4) Самозванство, втілення в певну особу – переслідувач позиціонує себе як жертву, використовуючи її пароль доступу до її аккаунту в

соціальних мережах, блогу, пошти, системи миттєвих повідомлень тощо, а потім здійснює негативну комунікацію. Організація “хвилі зворотних зв'язків” відбувається, коли з адреси жертви без її відому відправляються ганебні провокаційні листи її друзям і близьким за адресною книгою, а потім розгублена жертва не очікувано отримує гнівні відповіді.

5) Ошуканство, видурювання конфіденційної інформації та її розповсюдження – отримання персональної інформації в міжособовій комунікації і передача її (текстів, фото, відео) в публічну зону Інтернету або поштою тим, кому вона не призначалась.

6) Відчуження (остракізм), ізоляція. У віртуальному середовищі виключення також наражає на серйозні емоційні негаразди, аж до повного емоційного руйнування дитини. Онлайн відчуження можливе в будь–яких типах середовищ, де використовується захист паролями, формується список небажаної пошти або список друзів. Кібер–остракізм проявляється також через відсутність швидкої відповіді на миттєві повідомлення чи електронні листи.

7) Кіберпереслідування – це дії з прихованого вистежування переслідуваних і тих, хто тинається без діла поруч, зазвичай зроблені нишком, анонімно, з метою організації злочинних дій. Відстежуючи через Інтернет необережних користувачів, злочинець отримує інформацію про час, місце і всі необхідні умови здійснення майбутнього нападу.

8) Хепіслеппінг – відеоролики нападів з метою гвалтування чи його імітації. Відеоролики розміщені в Інтернеті, можуть продивлятися тисячі людей, зазвичай без жодної згоди жертви [19].

Деструктивний вплив медіа, в яких нерідко пропагуються стандарти поведінки, несумісні із ціннісними орієнтаціями нашого суспільства (культ сили та жорстокості) стає одним із чинників формування мотивації протиправної поведінки. Зважаючи на те, що ступінь інформаційного забезпечення суспільства зростає, роль цього чинника також підвищується. Це стосується також і телевізійної реклами, в якій сцени агресії та насильства інколи подаються в ігровій формі [18, с. 51].

Отже, стає очевидним, що для України сьогодні є актуальним навчання дорослих та дітей до аналізу та критичного сприйняття потоку інформації. Неоднорідність та заселення інформаційного простору, низькопробною медіа продукцією з низьким рівнем моральних ідеалів та цінностей, спричиняє зниження в суспільстві імунітету до соціально шкідливих інформаційних впливів, сприяє підвищенню рівня тривожності та агресивності в суспільстві. Одне з головних завдань полягає в розвитку медіаосвіти в запобіганні вразливості людей до медіанасильства та медіаманіпуляцій. Зокрема, в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні вказано важливість формування в особистості медіа імунітету (здатність протистояти агресивному медіа–середовищу, забезпечувати психологічне благополуччя при споживанні медіа–продукції), що допоможе зменшити тиск медіа на особистість і мінімалізує агресію.

Список використаних джерел

1. Александров П. Фальсифіковане обличчя війни [Електронний ресурс] / П. Александров // Медіакритика. – Режим

- доступу: <http://www.mediakrytyka.info/za-scho-krytykuuyut-media/falsyfikovane-oblychchya-viyny.html>
2. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти / За загальною редакцією д-ра юрид. наук, проф. Бандурки О. М.: Монографія. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. Справ, 2000. – 368 с.
  3. Березовська І. Р. Державна інформаційна політика України та основні напрями її вдосконалення [Електронний ресурс] / І. Р. Березовська, Д. М. Русак // Міжнародні відносини. Серія “Економічні науки”. – 2014. – №4 (2014). – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/2488
  4. Бік О. Вплив ЗМІ на розвиток агресивних моделей поведінки у молодіжному середовищі / О. Бік // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка. – Л., 2006. – Вип. 14. – С. 344–349.
  5. Брушлинская Н. В. Криминальное насилие в семье и его трансляция средствами массовой информации [Электронный ресурс] / Н. В. Брушлинская. – Режим доступа: <http://evartist.narod.ru/text7/44.htm>
  6. Гойман О. О. Маніпулювання масовою свідомістю в умовах сучасної гібридної війни / О. О. Гойман // Грані. – 2015. – №1 (117). – С. 50–56.
  7. Грабельников А. А. Работа журналиста в прессе: Учеб. пособие для вузов / А. А. Грабельников. – М.: Рип-холдинг, 2005. – 274 с.
  8. Днепров А. Г. Защита детей от компьютерных опасностей / А. Г. Днепров. – СПб.: “Питер Пресс”, 2008. – 192 с.
  9. Ключкова А. В. Роль СМИ в детерминации девиантности / А. В. Ключков // Ломоносовские чтения. – М., 2004. – С. 294–304.
  10. Крэйхи Б. Социальная психология агрессии / Б. Крэйхи. – СПб.: Питер, 2003.
  11. Найдьонова Л. А. Кібер-булінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини / Л. А. Найдьонова // Методичні рекомендації. Серія: На допомогу вчителю. – К., 2011. – Вип. 4. – 34 с.
  12. Почепцов Г. Г. Інформаційна політика [Текст]: навч. посіб. / Г. Г. Почепцов, С. А. Чукут. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – Ч. 1. – 88 с.
  13. Савченко О. Реалізація оздоровчої функції шкільної освіти / О. Савченко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – №4. – С. 13–64.
  14. Старова О. Средства массовой информации как источник агрессии [Электронный ресурс] / О. Старова // Медиаспсихология. СМИ и агрессия. – Режим доступа: <http://psyfactor.org/lib/starova.htm>
  15. Федорова Л. Л. Прямое выражение агрессии в речевом общении / Л. Л. Федорова // Агрессия в языке и речи. – М.: РГГУ, 2004. – С. 219–232.
  16. Фуркало В. С. Роль ЗМІ у формуванні світогляду сучасної людини [Електронний ресурс] / Фуркало В. С., Фуркало В. І. // Вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2014. – №8. – Режим доступу: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2072/1/ukrainskyi_svithliad.pdf
  17. Холод Н. И. Влияние средств массовой информации на агрессивное поведение детей [Электронный ресурс] / Н. И. Холод // Ярославский педагогический вестник. Релизы. Педагогика и психология. – Режим доступа: http://vestnik.yspu.org/releases/pedagoga_i_psihologiy/29_2/
  18. Шкаровская В. Террористы рождают страх. СМИ его распространяют / В. Шкаровская, Ю. Борто // АиФ. Здоровье. – 2001. – №1. – С. 8–51.
  19. Kowalski Robin M. Cyber bullying: bullying in the digital age / Robin M. Kowalski, Susan P. Limber, Patricia W. Agatston. – Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2008. – 218 p.
- References**
1. Aleksandrov P. Falsyfikovane oblychchya viyny [Elektronnyj resurs] / P. Aleksandrov // Mediakrytyka. – Rezhym dostupu: <http://www.mediakrytyka.info/za-scho-krytykuuyut-media/falsyfikovane-oblychchya-viyny.html>
  2. Aristova I. V. Derzhavna informacijna polityka: organizacijno-pravovi aspekty / Za zagal'noju redakciju d-ra juryd. nauk, prof. Bandurky O. M.: Monografija. – Harkiv: Vyd-vo Un-tu vnutr. Sprav, 2000. – 368 s.
  3. Berezov'ska I. R. Derzhavna informacijna polityka Ukraїny ta osnovni naprjamy i'i' vdoskonalennja [Elektronnyj resurs] / I. R. Berezov'ska, D. M. Rusak // Mizhnarodni vidnosyny. Serija “Ekonomichni nauky”. – 2014. – №4 (2014). – Rezhym dostupu: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/2488
  4. Bik O. Vplyv ZMI na rozvytok agresivnyh modelj povedinky u molodizhnomu seredovyshhi / O. Bik // Zbirnyk prac' Naukovo-doslidnogo centru periodyky / NAN Ukraїny, L'viv. nauk. b-ka im. V. Stefanyka. – L., 2006. – Vyp.14. – S. 344–349.
  5. Brushlinskaja N. V. Kriminal'noe nasilie v sem'e i ego transljacija sredstvami massovoj informacii [Jelektronnyj resurs] / N. V. Brushlinskaja. – Rezhim dostupa: <http://evartist.narod.ru/text7/44.htm>
  6. Gojman O. O. Manipuljuvannja masovoju svidomistju v umovah suchasnoi' gibrydnoi' vijny / O. O. Gojman // Grani. – 2015. – №1 (117). – S. 50–56.
  7. Grabel'nikov A. A. Rabota zhurnalista v presse: Uceb. posobie dlja vuzov / A. A. Grabel'nikov. – M.: Rip-holding, 2005. – 274 s.
  8. Dneprov A. G. Zashhita detej ot komp'juternyh opasnostej / A. G. Dneprov. – SPb.: “Piter Press”, 2008. – 192 s.
  9. Klochkova A. V. Rol' SMI v determinacii deviantnosti / A. V. Klochkov // Lomonosovskie chtenija. – M., 2004. – S. 294–304.
  10. Krjehi B. Social'naja psihologija agressii / B. Krjehi. – SPb.: Piter, 2003.
  11. Najd'onova L. A. Kiber-buling abo agresija v interneti: sposoby rozpiznannja i zahyst dytny / L. A. Najd'onova // Metodichni rekomendacii. Serija: Na dopomogu vchytelju. – K., 2011. – Vyp.4. – 34 s.
  12. Pohepcov G. G. Informacijna polityka [Tekst]: navch. posib. / G. G. Pohepcov, S. A. Chukut. – K.: Vyd-vo UADU, 2002. – Ch.1. – 88 s.
  13. Savchenko O. Realizacija ozdorovchoi' funkcii' shkil'noi' osvity / O. Savchenko // Dyrektor shkoly, liceju, gimnazii'. – 2002. – №4. – S. 13–64.
  14. Starova O. Sredstva massovoj informacii kak istochnik agressii [Jelektronnyj resurs] / O. Starova // Mediapshihologija. SMI i agressija. – Rezhim dostupa: <http://psyfactor.org/lib/starova.htm>
  15. Fedorova L. L. Prjamoje vyrazhenie agressii v rechevom obshhenii / L. L. Fedorova // Agressija v jazyke i rechi. – M.: RGGU, 2004. – S. 219–232.
  16. Furkalo V. S. Rol' ZMI u formuvanni svitogljadu suchasnoi' ljudyiny [Elektronnyj resurs] / Furkalo V. S., Furkalo V. I. // Visnyk Umans'kogo derzhavnogo pedagogičnogo universytetu imeni Pavla Tychyny. – 2014. – №8. – Rezhym dostupu: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2072/1/ukrainskyi_svithliad.pdf
  17. Holod N. I. Vlijanie sredstv massovoj informacii na agresivnoe povedenie detej [Jelektronnyj resurs] / N. I. Holod // Jaroslavskij pedagogičeskij vestnik. Relizy. Pedagogika i psihologija. – Rezhim dostupa: http://vestnik.yspu.org/releases/pedagoga_i_psihologiy/29_2/
  18. Shkarovskaja V. Terroristy rozhdajut strah. SMI ego rasprostranjajut / V. Shkarov'skaja, Ju. Borto // AiF. Zdorov'e. – 2001. – №1. – S. 8–51.
  19. Kowalski Robin M. Cyber bullying: bullying in the digital age / Robin M. Kowalski, Susan P. Limber, Patricia W. Agatston. – Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2008. – 218 p.
- Kolomiets O. G., Ph.D., competitor, National Pedagogical University the name of M.П. Drahomanov (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com**
- The influence of mass media on the individual as one of the causes of aggression, personality**
- Analyzes the formation of aggressive behavioral reactions under the influence of the media. The author reveals the types of behavior that are characteristic of cyber-bullying as a form of aggressive behavior. A significant role is paid to the formation of critical perception of information, development of media education in order to prevent media violence and media manipulation. Due to the theoretical analysis found that the most susceptible to the adverse effects of low-grade media production with a low level of moral ideals and values have children. Copying and imitation of the behavior of media heroes enhances the level of anxiety and aggressiveness. Therefore, today is the actual formation of the personality of media immunity, ability to withstand aggressive media environment.*
- Indicator of a democratic society has independent media. Distortion and misrepresentation, under the influence of power, leads to increased levels of aggression in society. The use of media technologies suggestion is based on faith and fear, instead of logical thinking.*
- Keywords:** aggression, violence, flaming, cyber-bullying, cyber-ostracism, cyberbullying, hepisleeping, media, behavioral responses, immunity media, media violence, media environment, media heroes.

Коломиец Е. Г., кандидат філософських наук, соискатель, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Влияние масс-медиа на личность как одна из причин развития агрессии личности

Анализируется формирование агрессивных поведенческих реакций под влиянием средств массовой информации. Автор раскрывает типы поведения, которые характерны для кибер-буллинга как вида агрессивного поведения. Значительная роль в статье уделяется формированию критического восприятия информации, развития медиа образования с целью предотвращения медиа насилия и медиа манипуляций. Вследствие теоретического анализа установлено, что наиболее податливые к негативному воздействию низкопробной медиа продукции с низким уровнем нравственных идеалов и ценностей есть дети. Копирование и подражания ими поведения медиа героев способствует повышению уровня тревожности и агрессивности. Поэтому на сегодняшний день является актуальным формирование у личности медиа иммунитета, способности противостоять агрессивной медиа среде.

Показателем демократического общества есть независимые средства массовой информации. Искажение и искажение фактов, под влиянием власти, приводят к повышению уровня агрессии в обществе. Использование средствами массовой информации технологий внушения основывается на вере и страхе, вместо логического мышления.

Ключевые слова: агрессия, насилие, флейминг, кибер-буллинг, кибер-остракизм, киберпреследование, хейслепинг, средства массовой информации, поведенческие реакции, медиа иммунитет, медиа насилие, медиа среда, медиа герои.

* * *

УДК 379.821:061.213]-053.6

Чиренко Н. В.

кандидат педагогических наук, старший научковий співробітник лабораторії громадянського та морального виховання, Інститут проблем виховання НАПН України (Україна, Київ), Chyrenko@gmail.com

Виховання власної гідності: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Акцентовано увагу на важливості виховання у підростаючого покоління власної гідності як безумовної цінності; визначено особливості та специфіку понять "чесність" і "гідність"; розкрито філософський аспект даного феномену; окреслено особливості, пов'язані з розумінням власної гідності різних історико-філософських традицій; проілюстровано, як змінювалися зміст поняття "гідність" протягом століть та ставлення до гідності в ієрархії цінностей особистості та суспільства.

Ключові слова: власна гідність, честь, цінності, виховання, суспільство.

Виховання власної гідності у нинішніх умовах набуває виняткового значення, що зумовлено зміною світоглядно-ціннісних орієнтирів та вимог суспільства до особистості. Такі якості, як самостійність, впевненість у собі, власна гідність стають необхідними для успішного життєздійснення підростаючого покоління. Гідність як безумовна цінність є підґрунтям для утвердження людиною своєї громадянської позиції, відповідального самовизначення, морального вибору у складних життєвих ситуаціях.

Поняття "власна гідність" є предметом вивчення: філософії (як пошук місця людини у світі, сенс буття), психології (як невід'ємний аспект самосвідомості, самоповаги, Я-концепції особистості), педагогіки (як необхідний елемент виховання, без якого неможливо говорити про повноцінну, впевнену, самодостатню, високоморальну особистість). Також окремі аспекти даної проблематики висвітлено у соціології, правознавстві, релігієзнавстві.

Тлумачення змісту людської гідності зазнало впливу різних факторів: позитивних (філософія, релігія, розвиток культури і цивілізації) та негативних (приниження людини, масові вбивства людей,

тоталітарні, расистські та нацистські ідеології, а також збудовані на них політичні системи) [6].

У наукових джерелах досліджуваній феномен нерідко використовується у словосполученні з таким поняттям як "чесність" (наприклад, "захист честі та гідності"). Через використання цих дефініцій в одному контексті виникає необхідність у їх визначенні.

Як зазначає І. Бех, проведений аналіз традиційної етики честі в історичному ракурсі свідчить про відсутність підстав для прирівнювання до етики гідності, оскільки це духовне утворення визначається як ставлення особистості до себе. Сукупність конкретних позитивних моральних цінностей (у традиційному їх розумінні), які культивуються етикою честі, можуть входити в змістовне підґрунтя сучасної етики гідності. Тобто, традиційна етика честі у межах суспільно значущих цінностей... становить основу теперішнього розуміння процесу виховання гідності, а відповідно й етики гідності як важливої складової людської культури. Поступово поняття гідності як моральне ставлення особистості до світу людей і світу речей трансформується у ставлення особистості до самої себе, тобто перетворюється у самоствавлення [4, с.12].

Ю. Зайцева вважає, що гідність, на відміну від близьких за значенням понять честі та репутації, є не просто оцінкою відповідності особистості певним якостям, затребуваними суспільством та відповідність вчинків соціальним нормам, а, перш за все, відчуттям власної цінності як людини загалом (людська цінність), як конкретної особистості (особиста гідність), як представника певної соціальної групи чи спільноти (наприклад, професійна гідність), цінність самої цієї спільноти (наприклад, національна гідність). Власна гідність, відображаючи усвідомлення людиною своєї суспільної та моральної значимості (і її оцінки суспільством), супроводжується позитивним емоційно-ціннісним ставленнями до себе [9, с.13].

На думку В. Рибалки, відмінність цих понять полягає у тому, що у понятті "чесність" особистості відображається переважно її суспільна цінність (цінність її ролей, статусів, позицій, авторитету, репутації, іміджу тощо), яка має опосередкований соціально-психологічний характер. Водночас гідність особистості є результатом самоусвідомлення і переживання особистістю власної цінності і має, переважно, безпосередній індивідуально-психологічний характер [13, с.60].

Таким чином, поняття честі і гідності є своєрідною єдністю, оскільки тісно переплітаються і навіть частково співпадають, проте мають свою специфіку.

Зазначене вище дозволяє констатувати, що власна гідність є вираженням безумовної цінності людини і визначає її право на повагу з боку інших, яке базується на принципі рівності всіх людей, незалежно від статусу, віросповідання, статі, віку чи інших відмінностей. Визнання за кожною людиною права на власну гідність є основою моральних відносин у суспільстві.

Витоки проблеми, пов'язані з розумінням гідності, мають глибинну історико-філософську традицію, яка ілюструє, як змінювалися зміст поняття "гідність" протягом століть та ставлення до гідності в ієрархії цінностей особистості та суспільства.